

Юлія Бродецька
доктор філософських наук,
професор кафедри філософії
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ORCID 0000-0001-9186-0767
E-mail: yuliaybrod@gmail.com

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ВИТОКИ КОНФЛІКТИЗАЦІЇ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОГО ПРОСТОРУ

Анотація. Аналіз статті зосереджено на розгляді екзистенційних витоків деформації людської оптики (картини світу), наслідком якої безпосередньо стає конфліктизація культурно-історичного простору. З'ясовується, що філософська традиція присвячує даній проблематиці досить вагомому аналітику, що зароджується в концепції фотодосії (дія світла реального) античних філософів. Мова йде безпосередньо про роль та значення філософського знання в житті людини та соціуму, яке безпосередньо відповідає за формування внутрішньої культури особистості. У цій дослідницькій проекції духовне знання закладає той фундаментальний зв'язок, що відповідає за іманентність людини витокам буття, їх нерозривність. Отож можливість бачення, розуміння навколишнього світу, знання про нього конструює об'єктивність позиції особистості. Натомість, деформація людської оптики (що актуалізується в проблемі невігластва, незнання) спричиняє формування ілюзорної реальності, міражів, що є реальною загрозою гармонійному розвитку особистості. У зв'язку з цим виявлено, що ілюзія, міраж є деформованою оптикою реальності, що формується у свідомості особистості внаслідок відсутності знань про реальну ситуацію. Тому метою будь-якого міражу (тобто необ'єктивного, хибного знання) є створення оптичної ілюзії – хибного образу, який є віддзеркаленням реальності, що відволікає людину від справжнього джерела світла – знання духовного. Загроза деформованої оптики, таким чином, полягає у втраті людиною зв'язку з реальністю, спотворенні перспектив розвитку внутрішніх потенцій особистості. Отже, дослідження значення й впливу духовного знання на життя людини дає можливість зазначити, що жодне технічно-наукове знання, спрямоване на розвиток технологічного, економічного прогресу, матеріальний комфорт особистості, не здатне вирішити її екзистенційних проблеми. Відновити стан гармонії, здоров'я душі й тіла здатні лише ті знання, що задовольняють есенціальні потреби особистості, прагнення її душі, що несуть у собі цінності, розуміння самої суті людського життя.

Ключові слова: культура душі, духовні знання, незнання, міраж, пізнання, оптика картини світу.

Yulia Brodetska
D.Sc. in Philosophy, Professor,
Department of Philosophy
Oles Honchar Dnipro National University

EXISTENTIAL SOURCES OF CONFLICTIZATION IN SOCIOCULTURAL SPACE

Abstract. The analysis of the article focuses on the consideration of the existential origins of human optics (pictures of the world) deformation. The consequence of such a violation is the conflict of cultural and historical space. It turns out that the philosophical tradition devotes a fairly important analyst to the issue of knowledge. The latter originates in the concept of ancient philosophers photodosia (the action of real light). It is directly about the role and importance of philosophical knowledge in human life and society, which is directly responsible for the formation of the individual inner culture. In this research projection, spiritual knowledge lays down the fundamental connection that is responsible for human immanence in the existence origins, their inseparability. So the ability to see, understand the world around us, knowledge about it, constructs the objectivity of the individual position. Instead, the deformation of human optics (which is actualized in the problem of ignorance) leads to the formation of illusory reality, mirages, which is a real threat to the personality harmonious development.

In this regard, it was found that the illusion, the mirage is a distorted optics of reality, which is formed in the consciousness of the individual, due to lack of knowledge about the real situation. Therefore, the purpose of any mirage (ie, biased, erroneous knowledge) is to create an optical illusion – a false image, which is a reflection of reality, which distracts a person from the real source of light – spiritual knowledge. The threat of deformed optics, therefore, is the loss of human connection with reality, distorted prospects for the development of the individual inner potential.

Thus, the study of the meaning and impact of spiritual knowledge on human life makes it possible to note that no technical and scientific knowledge aimed at the development of technological, economic progress, material comfort of the individual, can't solve its existential problems. Only the knowledge that satisfies the essential needs of the individual, the aspirations of the soul, which carry values, and the understanding of the very essence of human life can restore the state of harmony, health of soul and body.

Keywords: the soul culture, spiritual knowledge, ignorance, mirage, cognition, optics of the world picture.

Постановка проблеми. Сприйняття, розуміння оточуючого світу, по суті є результатом його пізнання. Тобто, чим більше ми пізнаємо навколишнє середовище, заглиблюємося у нюанси, тим відкритішим й цікавішим стає воно для нас, і тим багатшою стає для нас картина світу. Отже, мова йде про те, що власне *незнання* (стосовно будь-кого (чого)), *небажання пізнавати*, є *джерелом спотвореного* (обмеженого, суб'єктивованого) *бачення, що деформує потенційні оптичні здібності людини*. А це означає лише одне: *наша картина бачення світу, її об'єктивність, реалістичність є проекцією «внутрішнього світла»*, тобто *реального знання про навколишній світ*. І, навпаки, чим менше ми пізнаємо останній, чим формальніше ставимося, тим більш деформована оптика нашого бачення, і, у свою чергу, тим більш деструктивною, пасивною, конфліктною є наша позиція у соціокультурному просторі. Отже, **метою дослідження** виступає аналітика феномена знання (перш за все духовного), а саме, виявлення його природи, впливу на людину, а також феноменів, пов'язаних із його спотворенням.

Першим, хто ототожнює процес пізнання людиною навколишнього світу з просвітленням в рамках античної філософії, був Парменід, який уособлює світло з особливою, усюди сутньою, внутрішньо-зовнішньою стихією – «п'ятим елементом». Продовжуючи цю дослідницьку лінію, Геракліт постулює цю трансцендентно-імманентну усюдисутність, розрізняючи *видиме* та *невидиме світло* – зовнішнє натурне світло. Зі світлом як вищим благом ототожнює Платон знання, що формує людські чесноти. Саме тому головним для людини є її духовний стан, її чесноти, які є суть умови її щастя [8]. Концепція Платона про духовну природу світла, була продовжена Плотіном¹. Єдиним, за Плотіном, є «світло поверх світла», тобто щось безумовно незриме. У своїх проявах воно набуває якості всезагальної проникненості, дар світловідображення та світлопреломлення, що в процесі свого сходження у душу, прикрашає її, передаючи їй світло «від краси первинної». Таким чином, незриме відкривається, але відкривається не

чуттєво, у вигляді матеріальних відблисків, але ідейно, наділяючи людину здатністю розпізнавати прекрасне, до того ж розпізнавати в процесі теоретичних, а не ритуальних зусиль [6, с. 334]².

Відповідно, *незнання, невігластво* і є та темрява, тобто відсутність світла, єдино здатного сповнювати людину суттю, формувати міцні зв'язки з оточуючим світом (собою, близькими, середовищем). Саме незнання, що виступає причиною фізичної та духовної сліпоти людини, є джерелом формування спотвореного (суб'єктивованого, фрагментованого) сприйняття реальності. Цікаво, у зв'язку з цим, що грецьке слово *ἀγνοια* – «незнання, нерозуміння, невігластво» має також значення «*гріх*» (давн.-грец. *ἀμαρτία, ἀμαρτία* та в івр. *חט* – «промах»), що тлумачиться як «*збитися з правильного шляху*», «*кривий шлях*», «*вина*», «*зрада*», «*повстання проти Бога*».

Проте, не йдеться про знання природниче, технічно-наукове, яке є скоріше допоміжним у формуванні світосприйняття особистості, але все ж не визначальним, але знання філософське, що безпосередньо формує культуру людської душі, її внутрішній світ, закладає продуктивні зв'язки з навколишнім світом. Саме брак останнього, нерозуміння, незнання людиною своєї духовної природи призводить до деформації її світобачення, відводить її від онтологічних основ людського буття, створює «оманливе сяйво» – *міраж*, що не дає можливості формувати реальні відносини з оточенням.

Конфліктизація, втрата зв'язків зі світом як результат деформованої оптики

Цікаво, але за своїми фізичними характеристиками міраж, ілюзія являє собою оптичний ефект, що утворюється внаслідок гри повітря зі світлом, коли виникають так звані «атмосферні дзеркала». Це відбувається, коли один з верхніх повітряних шарів починає відбивати світлові промені. Світло відбивається між нерівномірно нагрітими, а тому різними за щільністю шарами повітря (або у випадку, коли повітряні маси з яких-небудь причин незвично розподілилися по вертикалі). У результаті такої гри і виникають

¹ Платон слідом за Сократом, ототожнює благо зі знанням і розглядає останнє як чесноту. Філософ вважає, що «головним для людини є її духовний стан, її чесноти, і останні є суть умови її щастя ... Благо не можна визначати як задоволення, тому що доводиться визнати, що бувають погані задоволення. Благом не можна назвати те, що тільки приносить нам користь, тому що це ж саме може завдати шкоди іншій людині [4, с. 15].

² У лінгвістичній античній традиції принцип «дії світла реального» відображається у понятті «фотодосія» (від давньогрецьк. *φωτοδοσία* – «світлодіяння»), тобто «світлова інформація, яка випромінюється від Бога в процесі творення», «божественне світлодавання, світловходження, світловозводження, що може бути сприйнятим лише підготовленим духовним зором» [2, с. 75].

спотворені ілюзорні зображення – *фантоми, міражі*. Логіка чуттєвого споглядання³ вибудовується за схожим принципом. А саме, інтелектуальна компонента пізнання, що спирається на роботу фізіологічних рецепторів – зір, нюх, смак, дотик, слух, – здатна сприймати (пізнавати) лише предмети фізичного (матеріального) плану. Пізнати внутрішній, духовний світ особистості суто раціоналістично неможливо. Раціо розкриває свій потенціал лише у синтезі з пізнанням інтуїтивним. Отже, «відірване» від останнього, чуттєве споглядання трансформується в установку «мати» знання, яка й переорієнтовує особистість на «уявне» бачення ситуації, «те, що лише здається, вважається» – *міраж (ілюзію, марево, морок)*.

Як зазначає Е. Фромм, різниця між «володінням» і «буттям» знання проявляється у принципах: «Я маю знання» і «Я знаю». «*Володіти знанням*» означає придбання, накоплення і збереження наявних знань (інформації); знання ж є функціональним. Це означає, що воно є, живим, тим, що постійно змінюється, бере участь у процесі творчого мислення. Тому принцип «*я знаю*» починається з усвідомлення оманливості нашого чуттєвого сприйняття в тому сенсі, що наше уявлення про фізичну реальність не відповідає «істинній реальності» у розумінні, що більшість людей живуть немов би в напівсні, перебуваючи в невіданні щодо того, що велика частина всього, що вони вважають за істину або вважають самоочевидним, всього лише ілюзія, породжена впливом соціального середовища. Таким чином, справжнє знання починається з руйнування ілюзій, з *розчарування*. *Знати* – означає проникнути за поверхню явища до самих його коренів, а отже, і причин; *знати* – означає «бачити» дійсність такою, яка вона є, без жодних прикрас. *Знати* не означає «*володіти*» істиною; це означає ... прагнути активно наблизитися до істини. Ця здатність творчого проникнення в глиб речей відображена в давньоєврейському слові *יָדַע*, що означає «*пізнати і любити повно і глибоко*»... *Оптимальне знання за принципом буття – це знати глибше, а за принципом володіння – мати більше знань* [7].

1. Одним із найбільш яскравих проявів міражів може слугувати приклад феномену Фата-Моргани⁴,

³ Це Аристотель свого часу виділив п'ять основних відчуттів, за допомогою яких людина сприймає навколишній світ: слух, зір, нюх, дотик і смак. За допомогою цих психологічних інструментів людина отримує первинні образи навколишнього світу, які потім аналізуються головним мозком і дають уявлення про місцезнаходження, а також про подальші дії організму.

1. ⁴ Фата-моргана (італ. *Fata Morgana* – фея Моргана, за переказами, живе на морському дні та обманює мандрівників примарними видіннями) – це рідкісне складне оптичне явище в атмосфері, що складається з декількох форм міражів, при якому віддалені об'єкти видно багаторазово і з різноманітними спотвореннями.

тобто міража-перевертня, який виникає, коли оригінальні предмети змінюються настільки, що їх не впізнати. Наприклад, як зазначають сучасні дослідники, відомий випадок, коли французькі солдати, які йшли через пустелю, помітили зграю фламінго, що йшли один за одним. Після того як птахи виявилися в зоні міражу, вони розшарувалися – у кожного з них раптом виявилось чотири ноги, і вони стали схожими на вершників в білому одязі. Природно, капітан послав солдата прояснити ситуацію, і коли той опинився в зоні міражу, він теж видозмінився – ноги його коня значно подовжилися і склалося враження, ніби він осідлав якесь міфічне чудовисько [10].

Ще одну ілюстрацію фантомів в повісті «Чорний чернець» описує А. Чехов: «Тисячу років тому якийсь монах, одягнений в чорне, йшов по пустелі, десь в Сирії або Аравії ... За кілька миль від того місця, де він йшов, рибалки бачили іншого чорного монаха, який повільно рухався по поверхні озера. Цей другий монах був міраж. Тепер забудьте всі закони оптики, яких легенда, здається, не визнає, і слухайте далі. Від міражу вийшов інший міраж, потім від іншого третій, так що образ чорного ченця став без кінця передаватися з одного шару атмосфери в інший. Його бачили то в Африці, то в Іспанії, то в Індії, то на Крайній Півночі ... » [9].

Таким чином, *міраж це деформована оптика реальності, що формується у свідомості особистості, внаслідок відсутності знань про реальну ситуацію*. Згідно до законів фізики, міраж виникає в результаті різкої зміни оптичної щільності повітря, тобто порушення природного стану речей. Згідно до філософського бачення, міраж це перевернуте уявне зображення, перевертень, що спотворює образ реального об'єкта. Інакше, як зазначає сучасний дослідник Н. Соколов, «ілюзія світла у розумі», що перебиває людині шлях до істинного пізнання «невідображеного чим-небудь за допомогою уяви» [6, с. 346]. Так, наприклад, Лібаній (IV ст.), змальовуючи святилище Аполона поблизу Антіохії, зазначає, що краса його настільки дивовижна, що «очі заливає блиск», тобто сяяння суто перцептивного, естетичного характеру, що немає нічого спільного зі «світлом справжнім, істинним».

Як зазначає Сократ, *зло походить від незнання того, що є благом*. Тому лише долаючи у собі незнання, людина знаходить перспективу яснобачення, стає здатною залучитися до «*дії світла реального*». «*Світло уявне, поверхнєве*» оманює, проявляє неміч й невігластво людини. Так, наприклад, згідно досліджень сучасних науковців, дуже шкідливі для зору виразні світлові відблиски, що інтенсивно застосовуються у сучасному дизайні інтер'єрів, телебаченні, шоу, промисловості. Саме тому фахівці з висвітлення часто критикують інтер'єрну моду на глянцевої поверхні, скло та дзеркала, що й створюють відблиски. Відблиски відволікають увагу, напружують зір, заважають фокусуватися на вибраному об'єкті.

У духовно-культурному плані цей ефект «віддзеркалення, блиску» супроводжується погіршенням зорових і пізнавальних здібностей людини. Оскільки віддзеркалення, відблиск, тобто міраж не несе у собі нічого окрім відчуття пустоти, незадоволеності, роздратування. Так, наприклад, коли людина за мету свого існування ставить володіння матеріальними благами, тобто споживацький тип життя, орієнтується на «світло штучне, оманливе», відбувається підміна понять. Рано чи пізно це призводить до розчарувань та депресій, оскільки обрані хибні життєві орієнтири особистості. Іншими словами, речі не є носіями почуттів, глибинних переживань, на кшталт вищих духовних цінностей – радості, любові, підтримки, тобто не є джерелом світла, тому здатні нести лише ефект короточасного задоволення. Отож, штучне сяяння, міраж, що не є носієм реального світла, а лише його віддзеркаленням, фікцією переслідує зовсім іншу мету. Тоді виникає питання – яку?

Будь-який міраж це суто візуальна гра, примара, за якою стоїть лише пустота та небуття, а отже – розчарування. Ми прагнемо тепла, турботи, взаєморозуміння, тому відкриваючи світ цінностей вищих, духовних, у якості знання-досвіду, ми торкаємося есенції людського буття. Міраж, що за своєю природою є віддзеркаленням (лат. *mirari* – «дивитися, дивуватися», має той самий корінь, що і слова «дзеркало» і «милуватися»), тобто уявною картинкою, фейком, а не реальним об'єктом, не має у собі змісту, суті. Тому як форма, позбавлена внутрішнього сповнення, спокушає наш розум (через органи чуттєвого споглядання – зір, нюх, дотик тощо)! Проте сама по собі форма цінності не несе, а це означає, що лише її блискавична, феєрична подача може затьмарити розуміння, звабити подорожнього на невірний шляху. А, отже, *метою будь-якого міражу (марева, блиску) є створення оптичної ілюзії, тобто хибного образу, спокуси (блиску, сяяння форми, суто зовнішнього фактору, який і бачить людина у привабливому для неї ракурсі), на якій фіксується людська увага.* Таким чином, та чи інша оптична ілюзія як віддзеркалення, відблиск, відволікає людину від справжнього джерела світла, що веде до втрати зв'язку з реальністю, підміни спотворення перспектив розвитку внутрішніх потенцій особистості. Іншими словами, *мета міражу – збити зі шляху, згубити подорожнього, що так хибно спокусився його штучним блиском.*

За М. Хайдеггером, сутність людини полягає у запитуванні. Лише людина, що запитується, тобто задається питаннями, шукає на них відповіді, відповідає самим онтологічним засадам буття. Тому цінність знання-істини розкривається в процесі пізнання людиною свого буття та є основою розвитку особистості, шляхом її життя. Торкаючись живого знання, розкриваючи його таїнство, людина розбудовує свою причетність спів-буттю, стає затребуваною. Отже, дуже важливо не зійти з цього

шляху, не зупинитися, але розкрити всі ті потенції, що закладені в нас.

У цьому сенсі сяяння «оманливого світла» за своєю природою є тією спокусою, хибним міражем, що спрямовує корабель людського життя на рифи. У стані ілюзії, людина ніби осліплена, втрачає реальний зв'язок з дійсністю – відмовляється її пізнавати, шукати справжні орієнтири, цінності, а отже, стає заручницею маніпуляції. Пригадайте хоча б історичні події, пов'язані з колонізацією Південної та Центральної Америки європейцями, які обмінювали на усілякі дрібнички золото та дорогоцінне каміння. Індіанці, що на думку європейських колонізаторів були надзвичайно наївні, з щедрістю ділилися всім, що їм належить. «Якщо у них попросити якусь річ, вони ніколи не відмовлять. Навпаки, вони самі пропонують ділитися з ким завгодно» [3]. Міраж, таким чином, є приманкою, на яку ловиться несвідома людина у своїх непізнаних прагненнях. І така легковажність, необізнаність, коштує їй життя.

Філософська рефлексія проблеми езнання

Химерна та загрозна природа міражів підкреслюється сучасними вченими досить активно. Маревні видіння згубили чимало людей, що спокусившись, звернули до примарного сяяння, замість того, щоб рухатися належним шляхом. Саме тому, фахівці складають карти, на яких вказують, де саме найчастіше зустрічаються міражі, і що вони з себе представляють: оазиси, міста, колодязі або гори. Але є місця, наприклад, острови, примарні гірські вершини, які наносилися на карту, але згодом не були виявлені. Лише після фізичних досліджень стало зрозуміло, що ці «примари» є міражами. Так, однією з найросповсюдженіших історій загрознаї природи міражів є легенда про «Летючий Голландець». В основу легенди покладена історія, яка сталася зі звичайним голландським вітрильним судном. Корабель ходив і до далекої Яви, і до берегів Індії, і до Антильських островів. Його знали у всіх портах обох півкуль. Капітаном був Ван Страатен (за іншою версією, Філіп Ван дер Деккен). Там, де розбивалися і гинули інші судна, його корабель залишався цілий і неушкоджений. Капітана супроводжувала незвичайна удача. Але був він пихатий, любив золото й славу.

За переказами у 1641 році за розпорядженням голландської Ост-Індської компанії (Dutch East India Company) капітан отримав наказ доставити вантаж в Східну Індію. Коли завершували вантажити корабель, до капітана підійшов юнак-іспанець і попросив доставити його з нареченою на один з островів, де жила її родина, за велику винагороду. Капітан погодився, корабель вийшов в море. Дізнавшись, що юнак везе з собою багато золота, капітан наказав матросам схопити його і кинути в море, а за ним слідом всіх слуг. За це, наречена вигукнула до капітана, щоб він ніколи більше не побачив берега, і кинулася в безодню. Капітан тільки засміявся. І ніби у

відповідь почувся рев і свист урагану. Корабель якраз підпливав до мису Доброї Надії. Не встиг корабель порівнятися з мисом, як розігрався сильний шторм. Команда без зволікання почала вмовляти свого капітана причалити до берега і перечекаати бурю. Однак благання своїх підопічних він проігнорував, кидаючи виклик самому шторму. Капітан зголосився продати душу дияволу задля того, щоб обійти мис, навіть якщо йому доведеться плавати до Страшного суду.

І тоді згори пролунав голос: «Так судилося тобі вічно плавати по океану з командою мерців, несучи смерть кожному, хто побачить твій примарний корабель, і ніколи не пристанеш ти ні до якого порту, і не будеш знати ні секунди спокою. Жовч буде твоїм вином і розпечене залізо твоїм м'ясом!» Почувши цей вирок, капітан, не моргнувши оком, вигукнув: «Хай буде так!»⁵.

В ту ж ніч корабель загинув у страшній бурі, коли сп'янілі матроси не змогли впоратися з судном і в підсумку пішли на дно. А вже на наступну ніч на просторах морів і океанів розсікав хвилі примарним носом величний корабель-привид, що знайшов тут свій останній притулок і несе всю тяжкість гіркого прокляття.

Корабель-привид може з'явитися і в шторм, і в штиль, під ранок з туману або далеко на горизонті, а може вискочити поруч прямо з глибини. Зустріч з «Летючим голландцем» віщує біду. У 90% випадків зустрічі з ним, «Летючий голландець», як правило, приносить смерть для очевидців. Крім одного випадку, коли через корабель передавали пошту. Якщо пошту брали, корабель потрапляв в порт призначення без будь-яких наслідків⁶. Налічується чимало свідчень, коли моряки «Летючого голландця» намагалися передати листи рідним. Більше того, відомо кілька випадків, коли ці листи приходили нащадкам екіпажу «Летючого голландця» через півтора, два і навіть два з половиною століття!

З Летючим Голландцем зіткнувся принц Уельський Джордж (майбутній король Георг V) і його брат принц Альберт Віктор, пливли недалеко від

берегів Австралії. Пізніше принц Джордж написав у своєму щоденнику: «11 Липня. В 4 ранку ми зустріли Летючого Голландця. Дивне червоне світло оточувало примарний корабель з його щоглами, рангоутом і вітрилами. Шхуна перебувала в двісті ярдів позаду і зліва по борту, де її бачив вахтовий офіцер. Кормовий мічман був негайно направлений на бак, але прибувши туди, він не побачив жодного сліду якого-небудь корабля, лише чисте спокійне море до самого горизонту. У загальному складі шхуну бачили тринадцять чоловік, і в 10:45 ранку матрос, який першим повідомив про появу Летючого Голландця, впав з грот-щогли на палубу і розбився насмерть». А в березні 1939 року його присутність на власні очі спостерігала безліч південно-африканських купальщиків. Ця подія задокументовано й була опублікована у місцевих газетах [5].

Ця історично-художня ілюстрація є чудовим індикатором відповідності можливостей людини щодо знання-розуміння нею об'єктивних (онтологічних) законів розвитку буття («істинного світла») та «фейкових знань» нового «споживчого раю», що заводять людину у глухий кут [1]. Як зазначають ще античні мислителі, просвітлення людини, тобто здатність розрізняти реальність та міраж, справжнє та хибне, передбачає копітку внутрішню роботу над собою – пізнання тих факторів, що блокують моє яснобачення, спотворюють реальну картину світу. В цілому, механізм нашої оптики щодо бачення навколишнього світу сьогодні вимагає реальної корекції.

Висновки. Не складно бачити, наскільки спотвореними в сучасному суспільстві є універсалії культури – духовні цінності, маніпульованим – питання мови, національної ідеї, а звідси, що найголовніше, – розмитими перспективи майбутнього: людини, спільноти, країни. Отож, альтернативою цьому фатальному футуристичному пейзажу може бути лише усвідомлення значення філософського (у сенсі онтологічного) знання про навколишній світ, що не може бути компенсоване знанням технічно-науковим, раціоналізованим, що вимагає більшої затребуваності у людини.

⁵ Є ще один варіант, більш реальний: наприкінці 1770 року на острів Мальта причалив корабель, вся команда, включаючи капітана, були заражені на жовту лихоманку. Великий магістр Мальтійського ордена віддав наказ відбуксирувати корабель з порту, разом з його командою, що налічувала 23 людини. Судно взяло курс на Туніс, але там вже були попереджені і не пустили корабель в порт. У Неаполі, куди команда відчалала пізніше, вітрильник теж не пустили. Те ж трапилося і у Франції, і в Англії. Команда повільно помирала, і в підсумку перетворилася в групу скелетів на борту.

⁶ Доставка пошти була законом морської честі. Бували випадки, що навіть пірати передавали пошту, і, навпаки – звичайний корабель підходив до піратського корабля, щоб передати через них листи. В цьому випадку і пірати, і прості моряки вважали своїм святим обов'язком скинути пошту в найближчому порту.

1. Бродецька Ю. Етика спів-буття: екзистенційно-онтологічні основи людського життя. Дніпро: «Акцент ПП», 2021. 272 с.

2. Бычков В. Символическая эстетика Дионисия Ареопагита. Москва: ИФРАН, 2015. 143 с.

3. Зинн Г. Настоящий Христофор Колумб. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cac he:cTTzLHkH0k8J:https://inosmi.ru/world/20151013/230794552.html+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=opera>

4. Крюков В. Сумма аксиологий: монографія. Новосибирск: изд-во НГТУ, 2018. 207 с.

5. Летючий голландець – міф чи реальність. URL: <https://seayachttrip.wixsite.com/seawalker/post/2019/05/21/летючий-голландець-міф-чи-реальність>

6. Соколов М. Принцип рая: Главы об иконологии сада, парка и прекрасного вида. Москва, Прогресс-Традиция, 2011. 704 с.

7. Фромм Э. Иметь или Быть? Киев: Ника-Центр, 1998. 400 с.

8. Целлер Э. Очерк истории греческой философии. Санкт-Петербург: «Алетейя», 1996. 296с.

9. Чехов А. Черный монах. Полное собрание сочинений и писем: в 30 т. Т. 8. Москва: Наука, 1986. URL: <https://ilibrary.ru/text/985/p.1/index.html>

10. Что такое мираж? URL: <https://awesomeworld.ru/prirodnye-yavleniya/chto-takoe-mirazh.html>

References

1. Brodetska Yu. (2021). *Ety`ka spiv-buttya: ekzy`stencijna-ontologichni osnovy` lyuds`kogo zhy`t'tya* [Ethics of co-being: existential-ontological bases of human life], Dnipro: «Accent of PP». 272 p. (in Ukrainian)

2. Bychkov V. (2015). *Simvolicheskaya estetika Dionisiya Areopagita* [Symbolic aesthetics of Dionysius the Areopagite]. M.: IFRAN. 143 p. (in Russian)

3. Zinn H. (2015). *Nastoyashchij Hristofor Kolumb* [The real Christopher Columbus]. URL <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cac he:cTTzLHkH0k8J:https://inosmi.ru/world/20151013/230794552.html+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=opera> (in Russian)

4. Kryukov V. *Summa aksiologii: monografiya*. [Sum of axiologies: monograph.] Novosibirsk: NSTU publishing house, 2018. 207 p. (in Russian)

5. *Letyuchy`j gollandecz` – mif chy` real`nist`* [The Flying Dutchman – Myth or Reality]. (2019). <https://seayachttrip.wixsite.com/seawalker/post/2019/05/21> (in Ukrainian)

6. Sokolov M. (2011). *Princip raya: Glavy ob ikonologii sada, parka i prekrasnogo vida* [The principle of paradise: Chapters on the iconology of the garden, park and beautiful view]. M.: Progress-Tradition. 704 p. (in Russian)

7. Fromm E. (1998). *Imet' ili Byt'?* [To have or to be?]. K.: Nika-Center, 400 p. (in Russian)

8. Celler E. (1996). *Oчерк istorii grecheskoj filosofii* [An Essay on the History of Greek Philosophy]. St. Petersburg: Aleteya. 296 p. (in Russian)

9. Chekhov A. (1986). *Chernij monah. Polnoe sobranie sochinenij i pisem: v 30 t.* [Black monk. Complete works and letters: in 30 vol.]. Vol. 8. M.: Science. URL: <https://ilibrary.ru/text/985/p.1/index.html> (in Russian)

10. *Что такое мираж?* [What is a mirage?] URL: <https://awesomeworld.ru/prirodnye-yavleniya/chto-takoe-mirazh.html> (in Russian)

DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2021.29.6>
УДК 623.4:316.48

Тетяна Воропая

кандидат психологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник,

Центр українознавства філософського факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID: 0000-0001-8388-7169
Email: voropayeva-tania@ukr.net

КОНФЛІКТИЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНСТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЗАГРОЗ: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Анотація. У статті розглядаються питання конфліктизації та деконфліктизації культурно-історичного простору українства та українського суспільства в контексті сучасних загроз. Для вирішення цієї проблеми використовувався інтегративний підхід, який передбачає розгляд об'єкта дослідження в його зв'язках і взаємозалежностях з іншими процесами та явищами, а також урахування взаємодії різноманітних факторів, що визначають формування та розвиток конфліктизаційних явищ. На першому етапі дослідження було проаналізовано: а) процес формування та розвитку перших протоконфліктологічних концепцій, б) особливості інституціоналізації сучасної конфліктології, яка вивчає конфлікти на мікро-, мезо-, макро- та мега- рівнях, в) різноманітні конфліктологічні теорії сучасних соціогуманітарних наук, а також окреслено теоретико-методологічні основи дослідження процесів конфліктизації культурно-історичного простору українства в умовах сучасних загроз. На другому етапі дослідження було вивчено: а) процес формування та розвитку конфліктологічних ідей в історії філософської думки, б) особливості сучасних геоконфліктологічних досліджень, в) специфіку заморожених та сецесіоністських конфліктів, г) процес об'єднання та деконфліктизації Німеччини, р) особливості міждержавних конфліктних відносин у